

gaardsjorden, og vi kommer da ned til en 15 000—20 000 Tdr. Land som det, man effektivt kan regne med at opnaa til det tilsigtede Formaal. Jeg tror ikke, man kan regne med hverken 30 000 eller 40 000 Tdr. Land.

Om Lovforslaget om Erhvervelse af Jord til Oprettelse af mindre Landbrug og til Byggepladser med videre skal jeg blot sige, at jeg gaar ud fra, at de tre første Paragraffer man maa anse det for givet, at der ad anden Vej vil blive Jord nok til det Behov, man her skal afhjælpe. Jeg tror, at det Standpunkt vil blive billigt af den allerstørste Del af Danmarks Landbrugere. Og det er ogsaa et fuldstændigt rigtigt Standpunkt for Tiden. Derimod er det kun rimeligt — og jeg kan ikke forstaa, at det ærede 6te Medlem for Præstø Amt (Ulrich) kunde tage Afstand derfra —, at man i det Tilfælde, hvor Kommunerne maatte anse det for nødvendigt, eksproprierer til Byggepladser og Havepladser i Købstæderne og i bymæssige Bebyggelser i Landdistrikterne. Det kan vistnok ikke nægtes, at der undertiden har været Grundejere, der har stillet sig saadan, at det har været umuligt at faa rimelige Grunde. Jeg tror nok, at der i det ærede Medlems Nærhed ligger en stor Ejendom, der fuldstændigt har afvist overhovedet at sælge nogen Byggegrund ved en Stationsby; slikt hører til den Slags, man ikke i Længden kan se paa som værende rimeligt. Man kan kun hilse med Glæde, at der bliver Lejlighed til for Arbejderne i Byerne at faa Hus og Have. Det er noget af det, der styrker det gode Familieliv allermest.

Endelig vil jeg gerne gøre nogle Bemærkninger om Lovforslaget om Len, Stamhuse og Fideikommissers Overgang til fri Ejendom. Jeg har haft den Ære at sidde i Landbokommissionen, og jeg sidder der for øvrigt fremdeles; jeg har saaledes været med til at udarbejde Grundtankerne i det foreliggende Lovforslag. Jeg vil først gøre et Par historiske Bemærkninger, de skal ikke blive vidtløftige. Det er jo rigtigt, som det blev oplyst af det ærede 7de Medlem for Randers Amt (Harboe), at allerede Martsministeriet var inde paa, at det var uheldigt at oprette Stamhuse og beslaglægge Jord i store Ejendomme. Det var en Tilstand, der ikke kunde blive ved at bestaa

under friere Forhold. Dette var medvirkende til, at man i det Grundlovsudkast, der blev forelagt den grundlovgivende Rigsforsamling, havde indsat en Paragraf, hvorefter der ikke skulde kunne oprettes nye Stamhuse, og hvorefter de bestaaende skulde ophæves, naar de interesserede Parter kunde enes om det. Under Grundlovsforhandlingerne blev man imidlertid enig om at forandre dette derhen, at det ved Lov nærmere skulde ordnes, hvorledes de nu bestaaende kunde overgaa til fri Ejendom. Man udelod dette, at alle interesserede Parter skulde være enige om, hvordan det skulde foregaa. Og i de allerførste Aar efter Grundloven var det, der interesserede Rigsdagen, ikke saa meget dette at løse det fideikommis-sariske Baand paa selve Godserne som at løse Fæsteforholdet, for at Fæstegaardene kunde komme ud af det Forhold, hvori de stod til Godserne.

Dette gav sig Udtryk i Loven af 21. Juni 1854, som i Virkeligheden stillede Fæsterne ret rimeligt, og som opmuntrede Godsejerne til at sælge Fæstegodset til dem, der havde det i Fæste, eller til deres Slægtninge. Denne Lov holdt man fast ved i Tidens Løb, navnlig fra Folketingets Side, og naar der blev forelagt Lovforslag om Overgang til fri Ejendom af Len og Stamhuse, var det stadigvæk dette, det gjaldt om, om man nu ogsaa ved denne Overgang havde søgt for, at Fæsteforholdet kunde blive afløst paa lignende gode Vilkaar som ved Loven af 1854. Der blev et Par Gange fremsat private Lovforslag, men det førte ikke til noget, og man opfordrede saa Ministeriet til at fremsætte Forslag. Justitsminister Krieger forelagde da et Lovforslag, som først blev behandlet i Landstinget og derfra kom over til Folketinget, hvor det blev fremsat den 18. Januar 1871. Jeg vil gerne her med Formandens Tilladelse oplæse noget af, hvad Folketingsmand C. Berg ved den Lejlighed udtalte. Han udtalte — det var i Oktober 1871 —: „Jeg har navnlig med Hensyn til et vigtigt Princip gjort den Anskuelse gældende, at de Forslag, som vi have haft foreliggende til Dato om denne Sag — og det gælder ogsaa om det foreliggende Forslag —, ikke have taget tilstrækkeligt Hensyn til Fæstebøndernes Interesser“. Man var bange for, at naar Godserne skulde til at gaa over i fri Eje, vilde Afløsningsvilkaarene blive for daarlige for Fæstebønderne. Berg udtalte i øvrigt ogsaa, at han haabede, der snart maatte komme en Ordning, hvorved Majoratsbaandet kunde blive løst indenfor en vis bestemt Tid. Endvidere siger han: „Her i